

## برآورد حجم اقتصاد غیررسمی ایران: رویکرد منطق فازی

وحید بابعالی<sup>۱</sup>، منصور زراءنژاد<sup>۲</sup>

۱- کارشناس ارشد اقتصاد، دانشگاه شهید چمران اهواز

۲- استاد اقتصاد دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی دانشگاه شهید چمران اهواز

## چکیده:

کشورهای در حال توسعه اغلب در کنار بخش رسمی خود، شاهد فعالیت‌های غیررسمی اقتصادی هستند. اقتصاد غیررسمی برخلاف اقتصاد رسمی کشور، قانون‌های مصوب را نمی‌پذیرد و محیط کاری خود را بر اساس ضوابط رفتاری درون این اقتصاد مشخص می‌کند. اقتصاد غیررسمی یک متغیر مهم در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی و سیاست‌های مالی در هر اقتصاد است، بنابراین اطلاع از اندازه و ویژگی‌های آن برای سیاست‌گذاران اقتصادی ضروری است. در این مطالعه از نظریه مجموعه‌های فازی و منطق فازی برای برآورد اندازه اقتصاد غیررسمی ایران طی دوره زمانی ۱۳۵۵ تا ۱۳۹۵ استفاده شده است. برای این منظور از سه شاخص نرخ موثر مالیات، نرخ بیکاری و شاخص مقررات دولت به عنوان متغیرهایی که سهم بالایی در توضیح اقتصاد غیررسمی دارند، استفاده شده است. نتایج نشان داد که طی دوره مورد بررسی اندازه اقتصاد غیررسمی ایران در نوسان بوده است، بیش‌ترین اندازه آن مربوط به سال ۱۳۹۵ و کمترین مقدار مربوط به سال ۱۳۵۶ بوده است. حجم اقتصاد غیررسمی ایران طی دوره ۱۳۹۵-۱۳۵۵ به‌طور میانگین ۱۷٫۴ درصد از تولید ناخالص داخلی است.

**کلمات کلیدی:** اقتصاد غیررسمی موثر مالیات، نرخ بیکاری، شاخص مقررات دولت، نرخ، روش فازی

## ۱- مقدمه

اخیراً در سطح بین‌المللی موضوع اقتصاد غیررسمی<sup>۱</sup> و اثرات آن بر اثربخشی سیاست‌های پولی و مالی، رشد اقتصادی، توزیع درآمد و شکاف مالیاتی مورد توجه اقتصاددانان قرار گرفته است. اقتصاد غیررسمی به فعالیت‌ها و مبادلاتی گفته می‌شود که ممکن است ذاتاً قانونی یا غیرقانونی باشند، اما به دلیل عدم گزارش در داده‌های رسمی کشورها اندازه‌گیری نمی‌شوند. عدم گزارش این فعالیت‌ها معمولاً به دلیل فرار مالیاتی و قوانین و مقررات دولتی است.

مطالعات تجربی نشان داده است که اقتصاد غیررسمی، با درجات مختلف، یک بحث مهم برای اکثر کشورها است. اقتصاد غیررسمی عموماً به اندازه اقتصاد رسمی کشورها گسترده است. در عمل شواهدی وجود دارد که روند رو به رشد اقتصاد غیررسمی به دلیل اثر ترکیبی رقابت جهانی و چندپارگی اتحادیه‌های کارگری است. [۱] توسعه اقتصاد غیررسمی می‌تواند مشکلات مهمی را برای اقتصاد ایجاد کند: اولاً باعث ایجاد مشکل در محاسبه وضع فعالیت‌های اقتصادی در یک اقتصاد حقیقی

• Email: [www.vahidbabaeey@gmail.com](mailto:www.vahidbabaeey@gmail.com) فارغ‌التحصیل کارشناس ارشد علوم اقتصادی از دانشگاه شهید چمران اهواز

<sup>۱</sup> Informal economy